

היבטים לשוניים בפרשת תרומה פג

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת תרומה בהפטרותה ובראשון של תצוה

ה ב יִדְבַנּוּ: הדל"ת בשוא נע¹

כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילָם | מְאָדָּמִים וְעֵרְתָּ |

תְּחָשִׁים

כה ה מְאָדָּמִים: מ"ם בשוא, אל"ף בקמץ חטוף

כה ח וַעֲשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לע"ן

כה י וְאָמַה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו מאָמה עבריה

כה יב וַיִּצְקֶתָ לָּו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד

כה יד עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה עַל

כה טז אֲשֶׁר אֶתֶּן אֵלֶיךָ: אין לסיים 'אשר, אתן אליך' (טעות נפוצה)

כה יז עליית שני

כה יט וְכָרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה: טעם טפחא בתיבה מִקְצֵה, אין לקרא 'וכרוב אחד, מקצה מזה'

כה כ סִכְכִּים: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהספרים²

כה כא מְלֻמְעָה: הלמ"ד הראשונה רפויה בשוא נח בניגוד למילה מְלֻמְטָה שהלמ"ד דגושה בשוא נע

כה כב וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא לבטא חירק אחד לשתיהן

כה כד רָחֲבֹ: הרי"ש בקמץ קטן

כה כט וקְשׁוֹתָיו: שי"ן שמאלית

הערה: ישנן שתי שיטות הנהוגות בקביעת מקום העלייה השלישית, יש מי שנוהג לקרוא עד פרק כה ל (פרשה פתוחה) ויש מי שנוהג להמשיך עד סוף הפרק (פסוק מ, פרשה סתומה). אין לכך נפקא מינה רק שאולי כדאי להודיע על כך מראש לציבור המתפללים ולהימנע מהערות מיותרות בזמן הקריאה.

כה לט כִּכָּר: הכ"ף השנייה בקמץ³

כה מ מְרָאָה: המ"ם בקמץ קטן אֲשֶׁר-אֶתֶּה מְרָאָה בְּהָר טפחא במילה 'מראה' וכך צריך לקרוא 'אשר אתה מראה, בהר'

פרק כו אַחַת-אַחַת: כאשר המילה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או סגול = <

אַחַת, בשאר המקרים = < אַחַת. יוצא מן הכלל כו ח מְדָה אַחַת

כו א מְשׁוֹר: עקב היות השי"ן והזי"ן מאותו מוצא – אותיות שיניות, יש קושי מסוים לבטא את השי"ן בשוא נח. המ"ם בקמץ חטוף של בנין הפעל

כו ד לְלָאֵת: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והשווא אחריה, נע⁴

כו ז לְאֶהֱל: הלמ"ד בשווא נע ולא בקמץ

¹ הקוראים וי"ו כבית רפויה (מבטא "ישראל" רגיל) אם יקראו בשווא נח משנים משמעות.
² זו שיטת כתיב יד מדויקים ובראשם כא"צ, אבל למעשה לא מומלץ לקרוא כן מי שקורא כל שוא נע כעין סגול.
³ זה אחד משיבושי חילופי קמץ פתח מדפוס ונציה שהתאזרחו בחומשים. כן הוא אל-נכון בקמץ בתנ"ך ירושלים תשיג, בדותן ע"פ לנינגרד. ובברויאר ובכתר בר אילן. וכן בפסוק המקביל בפרשת ויקהל (לז כד).
⁴ כך הדבר על פי תורה קדומה ואם למקרא, בראשון מביניהם, בחלק הדקדוק נאמר כך: השווא שבלמ"ד נע מפני הגעיה שקדם לו וכן הוא בכל התיגאן וברב הדפוסים ושרשו לול והאל"ף נוספת, עכ"ל.
וכבר אמרנו שיש כאן כתיב מלא דקדוקי. כלומר המילה בכתיב דקדוקי היא לולאות, לכן אין ספק שהוא שוא נע.

כו יב הַעֲדֹף: הטעם בדל"ת מלרע וכן הדבר גם בפסוק הבא

כו טו עליית רביעי

כז כב וְלִירְכָתִי: הכ"ף דגושה הלמ"ד בשוא נח למרות הגעיא בוי"ו

כז כג בִּירְכָתִים: הר"ש בשוא נח והכ"ף אחריה רפויה

כו כד וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע והקורא בפתח משנה משמעות לזמן עבר. מְלַמְטָה: הטעם במ"ם

מלעיל, הלמ"ד דגושה בשוא נע, בניגוד למילה מְלַמְעָלָה שהלמ"ד רפויה ובשוא נח.

כו ל הָרְאִיתָ: הה"א בקמץ קטן

כו לא עליית חמישי

כו לג וְהַבְדִּילָה: במלרע וללא מפיק

כו ו כְּרַבָּב: הכ"ף השנייה בחולם, לא בקיבוץ

כז א עליית ששי

כז ט עליית שביעי

כז יא מָאָה אֶרֶךְ: טעם נסוג אחור למ"ם

כז טז עֲמִדְיָהֶם אֲרַבְעָה: בפשטא זקף ולא במונח זקף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

כז יז מפטיר

כז יט וְכָל-יִתְדֹת: ה"ו"ד בחירק חסר והת"ו בשווא נח על אף הקושי שבהגיית הדל"ת שלאחריה

הפטרת תרומה במלכים א ה כו-ו יג:

ו ה חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֶטּוּמִים: טעם טפחא בתיבת חֲלוּנֵי⁵

ו ו לְבַלְתִּי אֶחָז בְּקִירוֹת-הַבַּיִת: טעם טפחא בתיבה לְבַלְתִּי⁶

ו ז אֶבְזֹ-שְׁלֵמָה מִסֶּע נְבִנָה: טעם טפחא בתיבה מִסֶּע

ו ח הַצֶּלַע: במלרע. וּבְלוּלִים: דגש חזק בלמ"ד השנייה

ו ט וּשְׁדָרְת: שי"ן שמאלית

ראשון של תצוה

כז יט וַיִּקְחֻ: הוא"ו בשווא נע. לְהַעֲלֹת: געיה בה"א מעמידה במעט את קריאתה למנוע הבלעת

העי"ן החטופה

כח א לְכַהֲנֵ-לִי: געיה בכ"ף

כח ג רִוַח חֲכָמָה: יש להקפיד על הפרדת התיבות

כח ו שני במנחת שבת

כח י שלישי במנחת שבת

⁵ על פי תורה קדומה, על סמך התיגאון, טעם טפחא בתיבת 'שקופים'; וכבר בארנו שאנו הולכים לפי בן אשר בכתר אר"ץ.

⁶ כן הדבר על פי תוכנת הכתר ובאתר של מכון ממרא, וכן בלנינגרד (דותן) וירושלים תשיג. בתורה קדומה ובתיקון סימנים, הטפחא בתיבת 'אֶחָז' וכן הטעים קורן, ולא הטעימו נכונה.

הרב גור אריה צור נר"ו ויְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבָבוֹ תִקְחוּ אֶת-תְּרוּמַתִּי. יֵשׁ לְשֹׂאוֹל, מֵאַחֵר וּבִתְרוּמָה עֹסְקִינָן, מִדּוּעַ יִשְׁתַּמֵּשׁ הַכְּתוּב בַּלְשׁוֹן קִשָּׁה וַיְדַבֵּר, וְכֵן דִּבֶּר. וּלְכַאוּרָה הִיָּה לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּלְשׁוֹן רַכָּה, בְּאִמְרָהּ. וַיֹּאמֶר וְכֵן אָמַר וְכֵן וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, כְּדִי לְהַטּוֹת לֵב הַתּוֹרָמִים לְמִצְוָה.

ועל דרך הדרש יש לומר כפי שדרש ר' אלעזר (בבא בתרא ט. ג) גדול המעשה יותר מן העושה. שירדה התורה לסוף דעתו של האדם שהוא בהול על ממונו, ויאמר לעצמו אם בתרומה עסקינן, הריני אנוס וכו'. לכן הזכיר הכתוב בנתינת התרומה דיבור קשה. שיהא הדיבור מעשה את האדם ליתן בנדיבות הלב, ושיהיו אחרים טורחים בעבורו לעזור להתגבר על יצרו, ולשדלו ליתן בנדיבות לבו.

ועוד יש לומר, שלכן לא נאמר ויתנו לי אלא ויקחו-לי, שבזה משדלו הכתוב ליתן בעין יפה כדי לקיים בו חכם לב וקח מצות (משלי י, ח).

ושמא יש לומר כי זו כוונת ר' עקיבא באמרו דברה תורה כנגד יצהר"ע. (וכפי שהביאו רש"י ויקרא, קדושים, יט, כה).

לכן נאמר ויְדַבֵּר, דִּבֶּר.

הרב גמליאל רבינוביץ נר"ו בפרשתנו פרשת תרומה כתוב: ויקחו לי תרומה. וכתב רש"י וז"ל: ויקחו לי תרומה, לי לשמי. עכ"ל.

בקובץ "נזר התורה" גליון ניסן תשס"ה, (עמוד ק"ה) העיר הגאון הנפלא רבי יעקב חיים סופר שליט"א, על הבן איש חי זצ"ל, שסותר לכאורה דבריו, שבספרו "בן איש חיל" קונטרס "נוה צדיקים" (דרוש ט' דמ"ד ע"ב) כותב שבמצות צדקה אף אם עשאה להתגדל בה, והיא שלא לשמה, אף על פי כן שכרו איתו ופעולתו לפניו, עיי"ש. ואילו בספרו "אדרת אליהו" (פרשת תצוה דס"ג ע"ד) כותב שהעושה צדקה ליוהרא, וכיוצא, אין ראוי שהקב"ה יעשה עמו החסד הגדול שיהיה נחשב לו כאילו נתן הצדקה משלו. עיי"ש, וזה סותר להנ"ל, ומסיק בצ"ע. עכתו"ד שם.

ולענין נראה בעזרת ה', שהבן איש חי זצ"ל דקדק בלשונו הזהב, דאם עושה הצדקה "להתגדל", הכוונה שעושה סתם להתגדל, שהוא רוצה שיהיה לו כבוד, וכדומה, אז באופן כזה מקבל עדיין שכר, אבל אם עושה הצדקה "ליוהרא", היינו שרוצה להתייחר על חברו, ולהראות לו שהוא גדול ממנו, וזהו כמו "לקנטר", (עיי' היטב ברש"י פסחים דף ס"ו ע"ב, בד"ה עד וכו', יוהרא שהיתה משפלת המנהיגים שלפניה וכו', ודו"ק). באופן כזה אינו מקבל שכר. ואתי שפיר דבריו הקדושים ולא קשה מידי. ודו"ק היטב.

הרב פינחס שלמה בריז. ר' חייא בתר צלותיה אמר הכי - "יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוע לבנו ואל יחשכו עינינו" (בבלי ברכות טז א). כשמתכוונים בסוף התפילה קופץ מיד הפסוק - על זה הקיף דוה לבנו על אלה חשכו עינינו, - על הר ציון ששמים (איכה ה, י"ח) = ר' חייא התפלל שמציאות כואבת זו תשתנה. נשאלת השאלה - מה הקשר של תחילת התפילה לזה? שתהיה תורתך אומנותינו?

כמעט ואין בתורה שום מצווה שהיא מלאכה, וזדאי לא "אומנות" אבל מצווה אחת יש, מתחילה בפרשה שלנו (תרומה) והיא המצווה שיש בה את העסק הכי גדול והאריכות הגדולה ביותר עד לפרטי פרטים - ועשו לי מקדש. היא האומנות הגדולה המפורשת ומפורטת בתורה. את אומנות זו ביקש ר' חייא שזכה לקיים וכמו שכתוב וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אִמּוֹן (משלי ח, ל) - שהתורה

היתה אומנותו של הקב"ה - הביט בה וברא את העולם כך נזכה שהתורה תהיה אומנותינו ועשה את המלאכה הכתובה בה. ואם נעשה כן - לא ידוה עוד ליבנו, לא יחשכו עוד עינינו. **א"ה. הדברים נכונים על דרך הדרש. מתוך כיסופים לגאולת ישראל.**

אע"פ שלא נראה קשר ישיר, נראה יותר לפרש שהן תפילות שונות, או שזו תפילה להצלחה בתורה. עין למשל קרן אורה כי אמרו ז"ל (בבא מציעא פ"ה ב') גדולים מעשה חייא דעביד שלא תשכח תורה מישראל, וזה נקרא תורתו אומנתו, כי כל מעשיו היא להרים דגל התורה ולקיימה, כמו האומן באיזה מלאכה שעושה בכל עת דברים מעין אומנתו. כן עריך שיעשה האדם כל ימי חייו ללמוד כי ולעשות ולקיים. וזנה ביטול והעדר התורה תלילה מביא לדוה לב, כי נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ (ע' אבות ג' ה'), ועל ידי זה גם עיני השכל נחשכים. אבל כשיהיה תורתו אומנתו אל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו אמן כן יהי רצון.

דפי פרשת השבוע בר-אילן תרומה פב

"טוב עין הוא יבדק" (משלי כב, ט) -

על תרומתם של בני ישראל ועל אופני תיקון החטא במחשבת רבותינו

יוסף אלישע ד"ר ללשון ומרצה במכללת "אורות ישראל", רחובות.

המאמר מוקדש לע"נ הורי היקרים: ר' עמרם אלישע בן שמחה, ויהודית בת בשיה לבית מימון, שב-ז' באדר יום פקודת שנתה.

א. "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" - תרומה מדודה גם שכרה בצידה
פרשתנו פותחת בציווי ה' המופנה אל כלל ישראל: **"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה"**, ונשאלת השאלה: מי ראוי שייקחו ממנו תרומה? על כך השיב הכתוב: **"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי"**. כלומר, התרומה צריכה לבוא ממקום אותנטי, מחפץ לב טהור של נתינה והענקה. וכפי שפירש רש"י: **"ידבנו לבו" - לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב**. כלומר, הציווי הוא אמנם כללי: **"דבר אל בני ישראל"**, אבל יש לו המשך: **"מאת כל איש אשר ידבנו לבו"**. הווה אומר: דווקא ממנו (ולא מן הפילי, הצייקן וצר-העין), תקחו את תרומתי. הוא הוא הראוי לתרום תרומתו למשכן, הוא ולא אחר. נמצאנו למדים מה רב ערכת תרומתו של טוב-העין.

באופן דומה, פירש רבי חיים בן עטר, ה"אור החיים" (שם), שחפץ ה' הוא, "שיכל נדבה תהיה מלב, ולא תהיה הנתינה עד שתקדם הנדבה בלב". כלומר, התנאי המקדים הנחוץ לפעולה הממשית של הנתינה הוא נדבת הלב במחשבה, שיהא ליבו של הנותן חפץ בכך ולא שיינתן בעל כורחו, שהרי **"רחמנא - לבא בעי"** (זוהר, שמות, קס"ב, ע"ב). מכאן, תרומה שאינה נובעת מרצון פנימי מהותי של נתינה, אינה קרויה אלא "תרומה" בעלמא, בלא תוספת של כינוי השייכות **"תרומתי"**, ואילו תרומתו של בעל הרצון הטוב, שם השם נקרא עליה, ויש לה תוספת של כינוי הקניין המייחסה אל השם יתברך, כמצווה מן המובחר בשמחה ובטוב לבב.

עם זאת, **"אור החיים"** אומר כי כל אחד ואחד מישראל חייב לתת תרומה באופן שווה. על תואר השם **"כל איש"** הוא אומר:

פירוש, שהלקיחה תהיה בהשוואה (=שווה לכולם) מאת כל איש ואפילו מאת אשר ידבנו לבו,

תהיה לקיחה שווה מכולם, ולא ירבה הנדיב, ולא ימעט הכילי⁸ (פירושו לכו:ב).

כלומר, המילים **"אשר ידבנו לבו"** משמשות ברמת התחביר כפסוקית ויתור; למרות שיש מישהו שליבו רחב, שהוא נדיב לב טבעי, פילנתרופ⁹ בעל רצון טוב, בכל זאת הוא אמור לתרום תרומה כמו כולם, לא פחות ולא יותר, ולא ככל העולה על רוחו.

אמנם יש לתמוה על דברי ה"אור החיים": מדוע אין לקבל את נדבתם של רחבי הלב? לכאורה אדרבה ואדרבה! אם לאדם יש יכולת כלכלית גבוהה, והוא מוכן לתרום לצורכי הציבור ולטובתו

⁷ ראה למשל אבות דרבי נתן נוסחא א פרק כ

רבי חנניה סגן הכהנים אומר כל הנותן דברי תורה על לבו מבטלין ממנו הרהורין הרבה. הרהורי רעב. הרהורי שטות. הרהורי זנות. הרהורי יצר הרע והרהורי אשה רעה. הרהורי דברים בטלים. הרהורי עול בשר ודם. שכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים (תהלים יט, ט). וכל שאינו נותן דברי תורה על לבו נותנין לו הרהורין הרבה. הרהורי רעב. הרהורי שטות הררהורי זנות. הרהורי יצר הרע. הרהורי אשה רעה. הרהורי דברים בטלים. הרהורי עול בשר ודם.

⁸ באופן כזה ש"לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר" (זהו הפסוק מפרשת המן, המהדהד בתודעתו של רחב"ע על-פי שמ' טז:ח). גם שם נצרכה מידתיות מדויקת.

⁹ א"ה. השימוש בפ"א כפופה בסוף המלה לסימון פ"א דגושה הוא פסול. מצינו אל תוסף על דבריו (משלי ל, ו), בפ"א פשוטה (ארוכה).

מעבר למה שמוטל עליו, למה שלא נקבל ממנו? הרי יש להכיר לו טובה ולהודות לו על טוב ליבו כפליים אף שבעתיים כגובה תרומתו!

א"ה. דברי אור החיים מחודשים מאוד ומנוגדים לרש"י כאן. **זהב וכסף נחזשת ותכלת – כולם צאו בנדבה, איש מה שנדבו לכו, חוץ מן הכסף שצא בנזק – מחלית הקהל לכל אחד** (ראה שם' לויג), וללא מנינו בכל מלאכת המשכן שהולך שם כסף יותכ, שנאמר "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת פֶּהר... בְּקַע לְגִלְגָּלֹת (שמות לח, כה/כו)", **ושלח כסף הצא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת. אלא שאור החיים מסביר למה בתרומת הכסף לאדנים היה שוויון, אבל לא בא לומר כך על נדבות הזהב והנחושת, גם לא על נדבת הכסף שלא נועדה לאדנים.**

שני טעמים נתנו בַּדְבָר: האחד, על מנת לאפשר השתתפות שווה לכולם במלאכת הקודש, שהרי מדובר בצורכי ציבור, בצורכי קודש של עם הבחירה, ועל כן מן הראוי, אפוא, שתהא תרומתו של כל שבט משבטי ישראל שווה. בעוד שאם האחד תורם יותר מזולתו, הוא אינו מותיר לחברו אפשרות לתרום דבר הנצרך למלאכת המשכן, ובכך מונע ממנו את הזכות להיות שותף במידה שווה בתרומת הקודש למלאכת המשכן. ואכן, התורה העידה בשבחם של ישראל על היענותם היתרה: "וְהִמְלֵאכָה הַיְתֵרָה דָּיִם לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְחֻזְרָה" (שם' לו:ז), עד אשר העבירו קול במחנה לבל יוסיפו העם לתרום עוד: "אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוֹמַת הַקֹּדֶשׁ, וַיְכַלֵּא הָעָם מִהֵבִי'א" (שם:ו).

טעם נוסף לדרישה של תרומה שווה הוא, על מנת להסיר את מכשול הגאווה; הרצון להימנע ממלכות היהירות וזחיחות הדעת העלולה להתעורר מנתינה מופרזת. שהרי כך הוא טבעו של אדם; כאשר הוא עושה מעבר לנצרך, בהכרח דעתו זחה עליו, לפחות במקצת במחשבתו, וכבר יש בזה קלקול, שכן הכתוב אומר: "תוֹעֵבֶת יִי כָּל גְבוּהַ לֵב" (מש' טו:ה). זו אף זו: תרומתם של כלי המשכן הורמה על ידי שבטי ישראל, ותרומתם של נשיאי העדה נתחמה למלבושים, לבגדי הכוהנים, ככתוב: "וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֵת אֲבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אֲבְנֵי הַמְּלֵאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן" (שם' לה:כז). ה"אור החיים" הסביר על פי הגמרא (בבלי, יומא עה ע"א) כי אבני השוהם ואבני המילואים – ה"עננים הביאום". כוונתו היא לענני הכבוד שהקיפו את ישראל מארבע רוחות, מטה ומעלה, שלא כדרך הטבע, במהלך שהותם במדבר. משום כך עולה תרומתם של שבטי ישראל על תרומת הנשיאים משתי בחינות: תרומת הנשיאים הובאה (1) בלא עמל וטורח (2) ובלא חסרון כיס. מה שאין כן הדבר בתרומות של שבטי ישראל, שהביאו את הכלים למשכן בדרך הטבע (1) בצער וביגיעה (2) בהוצאות ובהפסד ממונם האישי, תרתי לרבותא. משום כך שכרם של התורמים במקרה זה מרובה על שכרם של הנשיאים, שהרי כבר לימדנו בן ה"א ה"א (חכם מתקופת הזוגות) כי "לפום צערא אגרא" (פרקי אבות ה, כב).

ב. "טוב עין יברך" (מש' כב:ט), לרבות הפוסח על שתי הסעפים (מלכים א:יח:א)!

אחאב מלך ישראל היה עובד עבודה זרה. כשמו כן הוא: "אח לשמיים" (=עבד השם) מחד גיסא, ו"אב לעבודת לכל בית ישראל, שפסחו בסיבתו על שתי הסעפים, ולקחו ממנו דוגמה אישית שלילית בשל מעמדו רם המעלה. על כך הוכיחם אליהו במבחן האש בכרמל (מלכים א:יח:א). הגמרא שואלת (סנהדרין קב ע"ב), אם מלך ישראל בכבודו ובעצמו היה עובד עבודה זרה, מדוע האריך השם את ימיו על ממלכתו? אם אנחנו עד היום, כל איש ירא השם קם בבוקר ואומר: "מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נְשִׁמְתִי בְּחֻמְלָה, רַבָּה אֲמוּנָתְךָ (איכה ג, כג)", ולעומת זאת, מלך ישראל, בכבודו ובעצמו, ניעור משנתו ומודה לפסל ואף משתחוה לאילולי צור וצידון,¹⁰ מדוע השאירו אלוהים בדרגתו? באיזו זכות?? נכון ש"פעמים שהשעה משחקת לרשע" (בבלי, ברכות ז ע"ב; מגילה ו ע"ב, דעת רבי יצחק), אך 'וכי לית דין ולית דין?' וכי אין אלוהים שופטים בארץ? כפי ששאל אבינו הראשון: "הֲשֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט" (בר' יח:כב), וביותר שמדובר בעוון שעליו פסק הרמב"ם ע"ה: "ייהרג ובל יעבור!" (הלכות יסודי התורה, פרק ה, הלכה ב)!! ועוד, בהיות אחאב שליט הארץ הוא משמש דוגמה אישית שלילית לכל המעגלים החברתיים שהוא חולש עליהם, ולמעשה לכל בית ישראל!

אחת התשובות המוצעות בדברי רבותינו בגמרא היא, שהיו לו לצד מעשיו השליליים גם מעשי חסד שאותם נקט, וביותר – כלפי תלמידי חכמים(!), על אף היותו עובד עבודה זרה מובהק! הגמרא מגלה לנו כי כשהיה אחאב רואה תלמידי חכמים היה מסתכל עליהם בעין טובה, גם "וותרן בממונו היה" ומהנה אותם מנכסיו, ועל כן כיפרו לו מחצית עוונותיו. כל זמן שנקט בהנהגה זו לא נגע בו השם יתברך לרעה, שהרי "במידה שאדם מודד, בה מודדים לו" (ירושלמי, סוטה א, וותר). אנו רואים, אפוא, מה רב ערכה של נדיבות הלב לחיזוק התורה ולאישור תומכיה.

ג. "בדבר שקלקלו – בו נתקנו!" – אופני תיקון החטא במחשבת רבותינו

עוד נדרש, כי המשכן אינו אלא כפרה על מעשה העגל, ובו בדבר שקלקלו – בתכשיטי הזהב – בו נתקנו. כך "אמר הקדוש ברוך הוא: "יבוא זהב המשכן, ויכפר על זהב העגל" (שמות רבה פקודי, פרשה נא, סעיף ו). ללמדך ש"אין מידותיו של הקדוש ברוך הוא כמידת בשר ודם, שהוא מכה באזמל ומרפא ברטייה, אבל הקדוש ברוך הוא במה שהוא מכה הוא מרפא" (שמות רבה ויקהל, פרשה ג, ג). כך היה אצל אדם הראשון וחווה, שקלקלו באוכלם מעץ הדעת ונתקנו ממנו ובאמצעותו בתופרם עלי תאנה (כך היא דעת רש"י לבר' גז, ויתר היעות נמצאות במדרש בראשית רבה טו, ו). כך היה גם במי מרה (שם' ט"ו), שריפא הקדוש ברוך הוא מר במר (בענין

¹⁰ זאת בהשפעת אשתו איזבל המרשעת הארורה, בתו של אתבעל מלך צידונים.

עין מר כגון זית או הדדופני) על ידי משה רבנו, ¹¹ "וכן אתה מוצא במימי אלישע", שהמתיק מי יריחו באמצעות צלוחית מלח דווקא (מליכס ב ב כ-א). אף בנידון דידן:
מה כתיב באותה קלקלה? "פָּרְקוּ נְזִמֵי הַחֶהָב" (שמות לב, ב), ומה הביאו? נזמים. וכשעשו המשכן עשו אותו נדבה. ומה כתיב? "כָּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנָנֹס וְטַבַּעַת וְכוּמָז (שמות לה, כב)". **בנזמים** חטאו, ובנזמים נתרצה להם.
ורוח הקודש צווחת על ידי הושע (בא): "וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עָמִי אַתֶּם וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּנֵי אֵל חַי" (שמות רבה, פקודי, פרשה נ"א, ס"ו). ע"כ יוסף אלישע.

כה כב הרב גור אריה צור נר"ו

דרשת ייתור האות ו' בפסוק וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

פירש רש"י על הפסוק אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בתוספת ו בדבור המתחיל: וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר: וְאֵת אשר אדבר עמך שם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ – אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוא. עכ"ל.

ובשימת לב, רש"י כביכול הוסיף בד"ה ו שאינה קיימת בפסוק אצלנו: וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. והרי הפסוק הוא: אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ותוספת ו יתירה זו, מכריחה את רש"י להוסיף גם את המלה הוא כפירושו לפשוטו של מקרא. כזה:

וְאֵת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך – אל בני ישראל הוא.

ולכאורה היה נראה לומר כי רש"י הוסיף את האות ו בדבור המתחיל לתפארת הפשט, אלא שהשפתי חכמים מעיר במקום שאכן, בספר התורה של רש"י היה כתוב עם וי"ו: וְאֵת.

וכן בפירוש ר' אברהם אבן עזרא, מצינו שגם בספר התורה שלו נמצא וי"ו יתירה, וז"ל: וטעם וי"ו וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַנֶּה ככה הוא: מלת ודברתי מְשֻׁרֶת בעבור אחרת. כאילו כתוב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים. ולא הזכיר הדבר המדובר. והטעם שאדבר אתך להודיע סודי ולהשיב על שאלתך ודברתי אֵת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל.

ולפירושו: הו' היתירה מלמדת כביכול כאילו כתוב פעמים ודברתי, הראשונה בכללות והשניה בפרטות.

והעיר אבי עזר על פירוש זה של האבן עזרא: ומה שכתב הרב וי"ו ואת כל אשר אצוה וכו' וכן נמצא ברש"י, ותימא שלא נמצא כן לפנינו בכל ספרי הגולה, ואף בעל אור תורה ושאר מגיהים לא הביאו כלל גירסא זו.

לפשוטו של מקרא קשה למצוא פתרון, כי יש שרצו ליחס את הו' היתירה כביכול לפירוש הפשט הן אצל רש"י והן אצל האבן עזרא, ולא שבאמת היתה ו יתירה. ויש שרצו לומר שהמסורה הנכונה נקבעה לאחריהם. ויש שרצו לומר על פי מסכת קידושין שאין בקיאין בחסרות ויתירות, אלא שהסבר זה יתאים היכא דלא ישתנה פשט הכתוב. אך כאן הרי נשתנה פשט הכתוב ומבטאו, עד שרש"י הוצרך להוסיף את המלה הוא.

ובעל העמק דבר, הנצי"ב מוולוז'ין, בפירושו על התורה מקיים את שני הנוסחים, את, ואת, עם ו ובלי ו: את בלי ו' מורה שיש שני אופני תורה שבע"פ, חדא

¹¹ וראו הדעות השונות בעניין זה בשמות רבה, נ, מד; תנחומא, בשלח, כ"ד.

הלכות המקובלות מהקב"ה, שנית מה שהעלה משה בעמלו ובסיעתא דשמיא, וכן הפירוש כאן ודברתי אתך וגו' את כל אשר אצוה וגו', אפילו סיעתא דשמיא מה שתעלה בפלפולך.

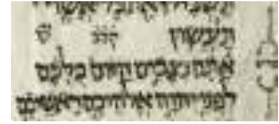
ולפי הנוס' ואת עם ו' הוא דבר בפני עצמו ומתפרש כמו בס' דברים י"ח י"ח נביא אקים להם מקרב אחיהם כמִוֹד וְנִתְּתִי דְבַרְלִי בְּפִי וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶנּוּ וְהִינּוּ דְבָרוֹת לַשָּׁעָה. ולעומקו של מקרא יש לומר שהתכוון בפירושו למה שהוסיף רש"י הוא, כדאמר להם משה לישראל בפרשת המן [טז,ג] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הֲוֹא אֲשֶׁר דַּבֵּר יְהוָה שְׁבַתוֹן שְׁבַת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחֵר אֵת אֲשֶׁר-תֹּאפְּו אִפּוּ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בְשָׁלוּ וְאֵת כָּל-הָעֵדִף הַנִּיחוּ לְכֶם לְמִשְׁמַרְתַּי עַד-הַבֶּקֶר.

ועוד יש לומר כי יתאים פירושו גם לפי האבן עזרא שפירש את הו' היתירה כאומר ודברתי פעמים: בלי ו' דברים לדורות, ועם ו' דברים לשעה. וכמו שפירש הנצי"ב מוולוז'ין בסוף פרשת נשא: [ז,ט] וּבִבְאֵ מִשָּׁה אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹו מֵעַל הַכַּפָּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֶרֶץ הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרָבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹו: שני אופני דברות היו שם. האחד פרשיות שבתורה מיד ולדורות. השני לצורך שעה. והראשון שהוא הדבור המובחר [מדב'ר אֱלֹו זה שפירש בנוסח אֵת] היה בא ממקום מצומצם מעל הכפרת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים, וגם וַיְדַבֵּר אֱלֹו דְבָרוֹת לְצוּרֵת הַשָּׁעָה [וַיְדַבֵּר אֱלֹו, זה שפירש בנוסח ואת].

כו כג הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו ושג' קרשים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם: כיון שהפסיקו ביושני קרשים תעשה, משמע לכאורה כשיטת ר' נחמיה (שבת צח:) שאומר שעובי הקרשים היה אמה בין מלמטה ובין מלמעלה, שלשיטתו מבואר שם ששני הקרשים הללו היו שווים לכל הקרשים, ולא היה בהם שינוי מצד זה שהם ניתנים במקצועות, ולכן תחילה אמר שיעשו עוד שני קרשים, ואח"כ אמר שהם נצרכים למקצועות. אבל לשיטת ר' יהודה (שם), שהקרשים היו מלמטן עוביין אמה, ולמעלה היו רק כאצבע, הרי מבואר שם שא"כ היה צריך לשפע את הקרשים שבמקצועות משני הצדדים, וא"כ יוצא שהיה שינוי בעשייה של הקרשים הללו מחמת שהם במקצועות, וא"כ לכאורה היה ראוי להטעים: ושג' קרשים - תַּעֲשֶׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם: **א"ה.** לפי ר' יהודה היה ככל מקצוע קרש ייחודי, כלומר היו ארבעים ושישה קרשים שווים [לא בדווקא, כי הקרשים המזרחיים ביותר היו חסרים בצד אחד חריץ לחיבור לקרש שליזו, וכדי לצפות זהב ולעשות בתים לבריחים גם היו ייחודיים], וכיון שרוחב הקרש לא היה כעוביו, היה צריך קרש פירמידה מלבנית שונה בין הצפוני-מערבי לדרומי-מערבי. אבל יש להעיר שבגלל שבחלק העליון של הקרשים היו חריצים לשני הצדדים לרוחב הקרש וכאן היו חריצים במקום אחד לכיוון עוביו במקום החיבור לקרש שליזו במזרח או במערב, הרי על כרחך גם לשיטת ר' יהודה הם היו שונים משאר הקרשים.

הפטרת תרומה

הרב בצלאל אריאל נר"ו הרב אריאל מהקבוצה 'שיבה לבצרון' אשר מגמתם להפסיק להשתמש בחלוקה הנוצרית של המקרא, ולעבור לחלוקה לסדרים. לפניכם צילום של תחילת פרשת נצבים בכתר ארם צובה, בצד ימין מסומן שמתחיל כאן 'סדר'. כך מחולק כל המקרא לא כל כך נוח להשתמש בחלוקה זו הן בגלל אורך הסדרים בדרך כלל. והן כי הרבה פעמים לא מפסיקים בסוף עניין. בתנ"ך ברויאר הסדר מסומן בצד שמאל של העמוד

בתחילת פרשת תרומה יש סדר מסומן בתנ"ך ברויאר ויקחון לי תרומה ס
 ובהמשך ואת המשכן ס שלישי . מראי המקום במקרא כאן הם לפי הסדרים.

לאוהבי התורה ולומדיה חודש טוב ושלום רב,
 הקשר שבין ההפטרה לקריאה בתורה שונה באופן מהותי במנהג הבבלי ובמנהג
 הארץ ישראלי. במנהג הבבלי הנפוץ כיום אנו מפטירים את נבואת "השמים כסאי"
 בשבת ראש חודש. ואילו בארץ ישראל נבואה זו היתה הפטרת הסדר של בניית
 המשכן!

מרחב סדר יט הוא בניין המשכן. הסדר פותח בפסוק ואת המשכן תעשה ומסתיים
 ב'והקמת את המשכן'. הפטרתו היא בישעיה (כו:יח-כח) האומר שאין אפשרות
 לבנות בית לה! זה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואי-
 זה מקום מנוחתי.. ואלזה אפיט אלעני ונכה רוח וחרד על דברי: על ציבור ענווים יראי
 שמים שורה שכינה.

הקשר בין הסדר והפטרתו נדרש במדרש תנחומא: ששמע משה מפי הגבורה
 והרתיע לאחוריו... ואומר: 'השמים כסאי והארץ הדם רגלי, ואנו יכולין לעשות לו
 מקדש? אמר לו הקב"ה: איני מבקש לפי פחי, אלא לפי פחן, שנאמר: ואת המשכן
 תעשה עשר יריעת'. פיון ששמעו פך, עמדו ונתנדבו ברצון ועשו את המשכן (במדבר,
 נשא יא). ורבי ינאי פייט: יריעת מעלה צר לך / יריעת מטה רוח לך // ואיזה מקום
 חיזוקך / אשר תשבון בו ויחזיקך

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺